

TELEVİZYON VE YAŞLI BİREYLER: KONYA ÖRNEĞİNDE BİR SAHA ÇALIŞMASI

Salih TIRYAKI¹

ÖZ

Yaşlıların televizyonun en önemli tüketicileri olmaları ve diğer yaş gruplarına kıyasla televizyon izleme sürelerinin belirgin bir şekilde fazla olması yaşlı bireyler ve televizyon ilişkisini önemli kılmaktadır. Türkiye’de ve dünyada yaşlı bireylerin giderek artan sayıları ve nüfustaki oranları televizyon- yaşlılık ilişkisinin tekrar araştırılmasını gerektiğini göstermektedir. Bu durum çalışmanın önemine işaret etmektedir. Çalışmanın amacı, yaşlı bireylerin medya kullanımı bağlamında televizyon izleme süreleri, nedenleri ve televizyonda hangi programları tercih ettiklerinin araştırılmasıdır. Aynı zamanda yaşlıların televizyon kullanımları, yaşam doyumu ve yalnızlık ilişkisi çerçevesinde incelenmiştir.

Çalışma, Konya ilinde 28 Mayıs - 9 Haziran 2018 tarihleri arasında 210 kişiyle yüz yüze anket yöntemiyle yapılmıştır. Çalışmanın bulgularına göre, yaşlıların sırasıyla en çok, televizyonu, radyoyu ve gazeteyi tercih ettikleri, en az tercih ettikleri aracın ise sosyal medya olduğu görülmüştür. Ankete katılanların, günlük ortalama beş saat televizyon seyrettikleri, gelişmeleri takip etmek ve boş zamanları değerlendirmek için bu aracı kullandıkları görülmüştür. Yaşlıların, program olarak ana haber bülteni ve yerli dizileri daha çok tercih ettikleri ve erkekler ve kadınlar arasında program tercihlerinin farklılaştığı bulgulanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Yaşlılar ve Televizyon, Yaşlılar ve Medya, Yaşlılık, Televizyon İzleyicileri, Yaşlıların Yaşam Doyumu

TELEVISION AND ELDERLY INDIVIDUALS: A FIELD STUDY IN KONYA

ABSTRACT

Elderly people are the most important consumers of television, and the fact that TV watching times are significantly higher than other age groups makes older people and television relations important. An increasing number and proportion of elderly population in the world and in Turkey shows again the need to investigate the relationship of television and old people. This points to the importance of working. The purpose of the study is to investigate the elderly people's preference for television, viewing times, reasons and programs in the context of media use, and the relationship between life satisfaction and loneliness axis.

The study was conducted in Konya City between May 28- June 9, 2018 with 210 old people by face-to-face survey method. According to the findings of the study, it is found that elderly people prefer television, radio and newspaper, respectively, and social media is the least preferred medium. Participants in the survey had a preference for the main news bulletin and the domestic series, they watch on TV approximately five hours a day for following the latest cases and evaluating leisure time. The program preferences differ according to genders.

¹ Dr Öğretim Üyesi, Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi, salih.tiryaki@selcuk.edu.tr
ORCID ID: 0000-0002-0966-3359

Keywords: Elderly People and Television, Elderly People and Media, Television Viewers, Elderliness, Life Satisfaction of Elderly People

Giriş

Dünya nüfusunda 65 yaş ve üstündeki bireylerin sayısının hızla artması söz konusudur ve bu durum son yirmi yıl içerisinde özellikle dikkat çekmektedir. 20. yüzyıl ortalarından itibaren yaşam süresindeki artış ve doğum oranlarındaki azalış nüfusun yaşlanmasının iki ana nedenini oluşturmaktadır. Özellikle, gelişmiş ülkelerdeki nüfus hızla yaşlanmaktadır. Tüm dünyada doğurganlığın azalması ve sağlık koşullarının iyileşmesi ile toplumlar yaşlanma etkisine girmiştir. Dünyadaki toplam nüfusta yaşlıların 2025 yılı itibarıyla, 1.2 milyar, 2050 yılı itibarıyla ise yaklaşık 2 milyar kişi olması beklenmektedir (Canatan, 2015: 359- 360).

Türkiye’de de tüm dünyada olduğu gibi yaşlı kabul edilen 65 yaş ve üzeri nüfus oranı hızla artmaktadır. 2013 yılında yaşlı nüfusun toplam nüfus içerisindeki oranı % 7.7 iken 2023 yılında bu oranının % 10.2’ye yükseleceği tahmin edilmektedir. Verilere göre Türkiye kısa bir süre sonra “çok yaşlı” toplum kategorisine girecektir (Özkul ve Kalaycı, 2015: 265).

Türkiye’de yaşlılık sorunu demografik, ekonomik ve sosyo-kültürel yapıdan kaynaklanan nedenlerle, endüstrileşmiş Batı toplumlarının gerisinden gelmektedir. Nüfus yaşlanması, sağlıktan sosyal güvenliğe, çevre ile ilgili konulardan eğitime, iş olanaklarına, sosyal-kültürel faaliyetlere ve aile hayatına kadar toplumun bütün yönlerini etkilemektedir (Şentürk, 2017: 47).

Yaşlılık dönemi bireyin üretimden çekildiği, rol ve statü kayıpları yaşadığı, başkalarına olan bağımlılığın ve kaza riskinin arttığı, fiziksel gücün azaldığı, yeti yitimlerinin arttığı, bedeninin dış çevreye uyumunun zayıfladığı, hastalıklara yatkın olduğu ve pek çok hastalık yaşadığı bir dönem olarak hem sosyal hem de ekonomik sistemleri ilgilendiren çok disiplinli bir yapı arz etmektedir (Terakye ve Güner, 1997: 96).

Tüm bu özellikler, yaşlı bireylerin medya ile özele inildiğinde ise televizyonla ilişkilerini önemli bir hale getirmektedir. Çünkü yaşlı birey, ekonomik gücünü etkilemeden eğlendiren ve bilgilendiren, fiziksel zorluklar çekmeden ev ortamından

çıkmadan erişilebilen, ilgi alanına göre seçilebilen programlarıyla, görüntü ve sesini ayarlayabildiği bir ortam olarak televizyonu tercih etmektedir.

1. Literatür

1.1. Yaşlı Bireyler ve Televizyon

Televizyon izleyicisi, küçük bir ekran karşısında, çoğunlukla kendi mahrem alanında televizyonu deneyimlemektedir. Bu durum, televizyon ve izleyiciler arasında daha yakın ve daha içten bir ilişkinin kurulmasına olanak vermektedir. Mekandan kaynaklanan yakınlık duygusu, süreklilik ve zamana yayılma gibi faktörlerle güçlenmektedir. Bu durum da içtenlik duygusunu pekiştirmektedir. Kısaca, televizyon izleyiciye yoğunluk duygusu sunabilmektedir (Mutlu, 1991: 53).

Yaşlı bireyler, diğer yaş grupları ile kıyaslandığı zaman en çok televizyon izleyen grubu oluşturmaktadır (Young, 1979: 123). Bunun temel sebeplerinden biri, yaşlı bireylerde emeklilikle ve iş kaybı ile oluşan ekonomik gerilemelerdir. İster yapmış olduğu işi bıraksın, isterse emekli olarak iş hayatı son bulsun yaşlı bireylerin ekonomik olarak güçlerinde ciddi bir azalma olmaktadır. Bu azalma ile birlikte, yaşlı bireylerin satın alma güçleri düşmekte ve harcayacakları para konusunda daha dikkatli davranmak zorunda kalmaktadırlar. Bu durum hayatlarının her aşamasına yansımaktadır. Dolayısıyla yaşlı bireylerin ev dışında geçirdikleri zaman da azalmaktadır. Eğlence imkanlarındaki azalmanın en kolay çözümü televizyon olarak ortaya çıkmaktadır (Gauntlett ve Hill, 1999: 189).

Televizyon maliyetlerinin düşük olması kolaylıkla edinimini sağlamaktadır. Televizyon her mekanın neredeyse olmazsa olmazı biçiminde ev ve iş yerlerinde yer almaktadır. Gelişen teknolojiler de televizyonun gücünü artırmaktadır. Yeni teknolojiler ile birlikte programların kayıt edilmesi ve tekrar izlenmesi sürekliliğin kesintiye uğramasını engellemektedir.

Emeklilik ya da çalışmama durumunda yaşlılar için en önemli avantajlardan biri boş zamanlardır. Bu boş zamanları, en kolay biçimde değerlendirme aracı da yine televizyon olmaktadır. Televizyon izlemek, ekonomik olduğu kadar herhangi bir fiziksel hareket de gerektirmeyen bir etkinlik olduğu için yaşlıların evlerinden çıkmadan rahatlıkla bu etkinlikte bulunmaları mümkün olmaktadır. Yaşlılıkla birlikte

oluşan sorunlardan bir diğeri de fiziksel hareketlerde azalma ve zorlanmadır. İleri yaşlarda, bütün organ sistemlerinde yapısal ve fonksiyonel değişiklikler oluşmakta ve bunun sonucunda da hareket kapasitesi düşmekte ve kas kuvveti azalmaktadır. Bu değişiklikler, fonksiyonel kapasiteyi bozmakta ve hareket edememeye neden olmaktadır (Kuru, 2015: 419).

Yaşlılarda sadece fiziki hareketlerde kısıtlanmalar oluşmamaktadır. Yaşla birlikte duylarda zayıflama da gündeme gelmektedir. Örneğin yaşla beraber işitmede yaşanan zorluk dış dünya ile bağlantı kurmada son derece önemli olan bir organı etkilemektedir (Arpacı ve Ersoy, 2015: 473). Diğer duyu zayıflaması da gözlerde olmaktadır. Televizyon, gerek görsel gerek duysal tamamlayıcılığı ile ideal bir araç olarak yaşlılara hizmet etmektedir. Gözlerindeki zayıflamadan dolayı yaşlı bireyler, basılı kitle iletişim araçlarını zorlukla okuyabilmekte hatta bazen okumaları mümkün olamamaktadır. Bu durum, kullanım kolaylığından dolayı yaşlıları televizyon izlemeye itmektir (Doolittle, 1979: 311).

Yaşlıların televizyon izleme nedenlerinden biri de kişilerarası iletişimde kullanabilecekleri konu başlıklarına erişme kolaylığıdır. Sosyal hayattan çekilen yaşlı bireyler, televizyon sayesinde çevresiyle konuşabilecekleri konular geliştirebilmektedir. Televizyonun kişilerarası ilişkideki diğer bir fonksiyonu da televizyon izlemenin paylaşılabilen bir etkinlik olmasıdır. Bu da akrabalar ve yakınlarla sosyal etkileşime girmenin bir yolu olarak önümüzde durmaktadır. Televizyon yaşlı bireyler için diğer insanlar ile yapabilecekleri ortak bir etkinlik için fırsat oluşturmaktadır (Van Der Gott, 2009: 30- 32).

Aynı zamanda, evde geçirilen boş zaman için televizyonun iyi bir arkadaş olduğu bilinmektedir. Televizyon izleme ile yalnızlık arasında bir bağ bulunmaktadır. Yalnızlık çeken yaşlı bireyler, televizyonda ilgi alanlarına hitap eden programları izleyerek zaman geçirebilmektedirler. Bunun dışında televizyon, özellikle imajlarla ilgili sunulan görünüm farklılıklarını ulaşılabilir yapmakta, sosyal kabullenmeleri ve hangi etkileşimlerin var olduğunu göstermektedir (Horton ve Wohl, 1986:185, Akt: Hilt ve Lipschultz: 1996: 670). Bu durum esasen yaşlı bireylere gerçek hayatta olduğu gibi bazı deneyimleri sunma imkanı vermektedir.

Bu açıdan bakıldığında, sosyal hayatta geri çekilme yaşayan yaşlı bireyler, değişen sosyal yapıyı, yapıların arasındaki etkileşimi ve toplumdaki kavramsal algılamaları televizyon üzerinden anlamlandırma yoluna giderek toplumdan kopmadan hayatlarına devam edebilmektedir. Yaşlı insanlar, iletişimlerini sürdürmek için televizyonu kullanmakta, sosyal hayattan kopma ile mücadele edebilmekte ve bir topluma ait olma duygusunu sürdürebilmektedirler. Yapılan çalışmalarda, medya kullanımının orta yaştan başlayarak emekliliğe doğru arttığı görülmektedir (Hilt ve Lipschultz: 1996: 670- 671). Bu durum, yaşlı bireylerin sosyal hayatta var olabilme mücadelesine karşılık gelmektedir.

Yaşlıların konuşulabilecek konu başlıkları edinmelerinin yanı sıra diğer bir durum da yaşlı bireylerin bilgi edinme ihtiyaçlarını televizyon üzerinden karşılamalarıdır. Televizyon, artan yaşla birlikte artan haber ihtiyacını da kolay biçimde karşılanmasına imkan sağlamaktadır. Yaşlı bireylerin program tercihleri toplumsal olaylar ve haberler üzerinde yoğunlaşmaktadır. Haberler, yaşlı bireylerin en çok tercih ettiği programlar arasında yer almaktadır (Young, 1979: 123-125).

Yaşlı bireyler, sadece haber programlarını değil diğer programları da izlemektedir. Bilgi edinmeye dayalı haber izlemekten başka, yaşlılarda eğlence programlarının tüketimi önemlidir. Eğlence temelli ihtiyaçları gidermek için kolay kullanımıyla televizyona yönelim olmaktadır.

Diğer taraftan yerli diziler de yaşlı bireyler tarafından çokça izlenmektedir. Bunun sebeplerinden biri de dizilerdeki temsiller ile her bireyin kendisine uygun bir karakterle özdeşim kurması ya da beğendiği karakteri takip etmesinden kaynaklanmaktadır. Bunun dışında dini programlar da yaşlı bireyler tarafından ilgiyle izlenmektedir. Cinsiyete bağlı olarak, televizyon tüketiminde farklılaşmalar olmaktadır. Kadın ve erkek yaşlı bireyler, program türleri açısından ilgi alanlarına uygun programları tercih etmektedir. Kadın ve erkekler evlerinde farklı sürelerde zaman geçirmekte dolayısıyla televizyon izleme süreleri de cinsiyet bağlamında farklılaşmaktadır.

Yaşlı bireyler, televizyona maruz kalma süresi ve bağımlı olma durumuna göre televizyon izleyen en büyük grubu temsil etmesine rağmen, çoğu araştırmada medyada

yaşlıların temsillerinin olumsuz biçimde yer aldığı görülmektedir. Medyada yaşlılar, zayıf ya da tuhaf davranışlı olarak sunulmaktadır. Bazı sunumlarda ise yaşlılar, fiziksel hareketliliğin olduğu görüntülerinden daha çok durağan biçimlerin ağırlıklı olduğu sahnelerde yer almaktadır (Mundorf ve Brownell, 1990: 685).

1.2 Yaşlılarda Yaşam Doyumu, Mutluluk ve Yalnızlık

İnsanların yaşamlarında mutlu olabilmeleri ve yaşamlarının bir anlam kazanabilmesi için sahip olmaları gereken temel unsurların başında yaşam doyumu gelmektedir. Yaşam doyumu, yüzyıllardır insanlığın ilgi odağı olmuş konulardan birini oluşturmaktadır (Dağlı ve Baysal, 2016: 1251).

Yaşam doyumu, yaşamdan karşılanacak kalite ile doğru orantılıdır. Yaşam kalitesi oldukça tartışmalı bir kavramdır. Bu konuda en yaygın kullanılan göstergeler, kişi başına düşen gayri safi milli gelir gibi ekonomik göstergelerdir. Buna alternatif bir uygun yaşama biçimi yaklaşımı, her bireyin sahip olduğu yaşam kalitesinin, başka bir şekilde yaşamak yerine, belirli bir yaşam türünde yaşama özgürlüğüne bağlı olduğunu ileri sürmektedir. İnsanın kendisi için iyi ve uygun olarak gördüğü biçimde yaşaması, gerektiği gibi beslenme ve sağlıklı olma türünden temel ihtiyaçlardan başlayıp, özsaygı, insanlık onurunu koruma ve toplumun daha geniş kesiminin içine dahil olma gibi çok daha karmaşık faaliyet ve işlevlere uzanan, yapılabilecek ve olunabilecek durumların bileşiminde ortaya çıkmaktadır (Marshall, 2005: 813).

Yaşlılıkta yaşam memnuniyeti üzerine yapılan geçmiş çalışmalarda, bireysel özellikleri önceleyen ve yaşlı insanların yaşam doyumunu bu duruma göre açıklayan çalışmalara rastlanmaktadır. Bu çalışmalarda, yaşlıların yaşam memnuniyetini belirlemek için bireysel özelliklerin en önemli değişken olduğu iddia edilmektedir. Bu çalışmalar ikiye ayrılmaktadır: İlki, nesnel olarak ölçülen cinsiyet, sağlık, eğitim düzeyi ve finansal durum gibi değişkenlere odaklanmaktadır ve diğer tip, depresyon veya öz saygı gibi psikolojik faktörlere vurgu yapmaktadır. Diğer bir eğilim de kişilerarası ilişkilerle bağ kurmaya çalışmaktadır (Ju-Hyun, 2007: 45- 46).

Aslında yapılan tüm çalışmalar, yaşlılarda yaşam memnuniyetinin bir kısmına karşılık gelmektedir. Bazıları çok boyutlu iken bazıları tek boyutlu olma iddiasındadır (Gubriun ve Lynoot, 1983: 30). Bu değişkenlerden hiçbiri tek başına yaşlıların

yaşamlarından memnun olma ya da olmama durumunu açıklamaya yetmemekte, bu yüzden de konuya çok boyutlu yaklaşmak daha uygun görünmektedir.

Yaşlılardaki yaşam kalitesi ve doyumunu, toplumdaki izole olmadan yaşamını sürdürme, uygun yaşam koşullarına sahip olma, kaliteli sağlık hizmetlerine zamanında ve kolay ulaşım sağlama, arkadaş ve komşularla ilişkileri sürdürme, zamanını kendisi ve toplumu için anlamlı uğraşlara ayırması ile ilişkilidir (Durak, 2015: 295). Yaşam doyumunu, sağlık ve uzun ömürlü olmayı etkilemektedir (Diener ve Chan, 2011, Akt: Inglehart ve Tay, 2013: 504). Bazı durumlar yaşlılarda yaşam memnuniyetini olumlu etkilerken bazı durumlarda memnuniyeti negatif şekilde etkilemektedir.

Örneğin, yaşlıların yaşlılık döneminde aktiviteleri yavaşlamakta, buna bağlı olarak da yaşam memnuniyeti durumları azalmaktadır. Yaşam memnuniyetini, nesnel ve öznel değişkenlerin bir birleşimi olarak değerlendirmek gerekir. Yaşlıların cinsiyet, yaş, sağlık, gelir, sosyal güvence ve medeni durumları, yetişkin çocukları, torunları, arkadaş ve komşularıyla ilişkileri, boş zamanlarını değerlendirme, gönüllü kuruluş ve derneklere üyelikleri, bu kuruluş ve derneklerin faaliyetlerine katılma durumları gibi değişkenler yaşlıların yaşam memnuniyetlerini etkiler (Erkol vd., 2010: 32).

Bir toplum veya bir grup açısından yaşam kalitesi genellikle gelir düzeyi, yüksek riskli hastalıkların sıklığı, çevrenin kalitesi, suç seviyesi, aile yaşamı ve sosyal destekteki çözülme gibi objektif belirleyiciler kullanılarak belirlenmektedir (Şener, 2009: 4). Yaşlılık dönemi, bireylerin fiziksel kapasitesinde değişikliklerin olmaya ve işlevsel yeteneklerinin azalmaya başladığı bir dönemdir. Modern yaşamın üretici ve tüketici rollerinin dışında kalan yaşlılar, rol kayıplarıyla birlikte kendilerini işe yaramaz hissetmeye ve bir düşüş göstermeye başlarlar (İçli, 2010: 2).

Yaşam doyumunu, bireyin kendi yaşamına ilişkin sahip olduğu genel yargı ve değerlendirmeler olarak tanımlanmaktadır. Öznel bir nitelik taşıyan yaşam doyumunu yargılarının oluşmasında, bireyin kendi durumunu uygun bir standart olduğunu düşündüğü durumlarla karşılaştırması rol oynamaktadır (Diener vd., 1985, Akt: Çivitci, 2012: 322).

Yaşam doyumunu, bir insanın beklentileri ile elinde olanların karşılaştırılmasıyla elde edilen durum ya da sonuçtur. Yaşam doyumunu denildiğinde özgül bir duruma

ilişkin doyum değil, genel olarak tüm yaşantıdaki doyum anlaşılmaktadır (Aközer vd., 2011: 107). Yaşlılıkta yaşam doyumunun üzerinde durulmasının nedeni, yaşlıların ruh sağlığı açısından risk grubu olarak kabul edilmesi ve yaşam doyumunun da ruh sağlığını etkileyen çok önemli bir etmen olarak kabul edilmesidir (Karataş, 1988, Akt: Şener, 2009: 5). Yaşlıların ruhsal sağlıklarının sürdürülebilmesi ve yaşam doyumlarının iyi düzeyde olması için yaşlıların yaşam doyumlarını etkileyen faktörlerin iyi bilinmesi gerekmektedir (Kaçan vd., 2015: 13).

Toplumda işlevselliğin sürdürülmesi ve yaşamdan doyum alma ruh sağlığı açısından önemli faktörlerdir. Kişinin hayatında yaşanan kayıpların birbiri ile birleşmesi kişinin kendine olan saygısını azaltmakta ve yaşamdan yeterli doyum alamamasına neden olmaktadır (Palabıykoğlu vd., 1992: 27). Yaşam doyumunu ve ruh sağlığı ilişkisi bağlamına bakıldığında, bu iki kavram arasında güçlü bir ilişki görülmektedir.

Neugarten ve ark. (1961) göre yaşam doyumunu, kişinin yaşamdan ne istediği ile ne elde ettiğinin karşılaştırılmasından elde edilen sonuçtur. Neugarten yaşlılarda yaşam doyumunu belirlemek için 5 ölçüt kullanmaktadır. Buna göre yaşam doyumunu yüksek olan yaşlıların (Kaçan vd., 2015: 13);

1. Günlük yaşamdaki aktivitelerde bulunarak mutlu hissetmesi,
2. Kişinin hayatıyla ilgili olarak hayatı anlamlı hissetmesi ve bununla ilgili olarak sorumluluk hissi olması,
3. Yaşamı boyunca öngördüğü amaçlara ulaştığı inancına sahip olması,
4. Kendisine karşı olumlu bir benlik saygısına sahip olması ve kendisini değerli hissetmesi,
5. Tüm zayıflıklarına rağmen hayata karşı olumlu ve iyimser bir tutum içinde olmasıdır Neugarten vd., 1961, Akt: Ju-Hyun, 2017: 47).

Yaşam doyumunu, belli bir alanla ilgili olmayıp, hayatın tümünün olumlu olarak değerlendirilmesi olarak tanımlanabilir. Örneğin, bireyin sadece işinden memnun olması hayatından da memnun olacağı anlamına gelmemektedir (Dağlı ve Baysal, 2016: 1251). Yaşlılardaki yaşam doyumunu ise daha çok sağlık sorunları ve

sınırlamalarla ilgilidir. Ayrıca iş ve benzeri konularla ilgili rol kayıpları yaşam doyumunu etkilemektedir. Bu duruma ek olarak yaşlıların serbest zamanlarının fazla olması ve daha fazla özgür olmaları yaşam doyumuna katkı sağlamaktadır (Durak, 2015: 295).

Yaşlılık döneminde karşılaşılan sorunlar, yaşlının yaşam memnuniyetini doğal olarak olumsuz bir şekilde etkilemektedir. Yaşlılık döneminde fiziksel, bilişsel ve ekonomik kayıplar meydana gelmektedir. Bu kayıplarla baş etme durumlarına göre yaşlılar, farklı düzeylerde yaşamdan memnun olmakta ve farklı düzeylerde sosyal uyum sağlamaktadır (Erkol vd., 2010: 36). Yaşlılığın özellikle çalışan insanlar açısından toplumsal rollerde, birtakım kayıpların yaşanmasına neden olduğu açıktır. Özellikle emeklilik ile birlikte, kişinin aktif çalışma yaşamından uzaklaşmasıyla ortaya çıkan ekonomik ve sosyal kayıplar farklı şekillerde telafi edilemezse bireyin yaşam kalitesi bu süreçten olumsuz etkilenmektedir (Ceylan, 2015: 38).

Her birey yaşamını, dolayısıyla yaşlılığını farklı yaşar. Kişilik yapısı, dünya görüşü ve yaşam beklentisi bireyin yaşlılığa bakışında ve yaşlılığı kabullenmesinde farklılıklar yaratır. Yaşlılığa ilişkin kalıp yargıların giderek değiştiği günümüzde, bireylerin bu dönemi umutsuzluk içinde değil, döneme özgü krizlere karşı direnç geliştirerek yaşam kalitesi yüksek bir şekilde sürdürmelerinde yarar bulunmaktadır (Şener, 2009: 4). Yaşlılık bireysel olarak yaşanan bir süreç olup her birey, yaşlılığı farklı biçimde ve farklı kabullenmelerle yaşamaktadır. Yaşlı bireylere dair toplumsal katmanın parçaları biçiminde bir bakış olsa da esas olan bireylerin yaşlılığı ve yaşlılığın avantaj ve dezavantajlarını nasıl kabul ettiği ile ilgilidir. Yaşlılıkla beraber gelen yalnız kalma durumu bu dezavantajlara örnek olarak gösterilebilir.

Yalnızlık, diğer insanlardan kopuk olma durumudur (Sennett 1992: 11). Yalnızlık genel bir deneyimdir ve bireylerin diğer kişiler ile ilişkide olmak istediği halde olamama durumuna işaret etmektedir. Yalnızlık, birey izole edildiğinde ya da diğer insanlara yakın olduğunda da hissedilebilir. Yalnızlık genelde istenilen ve seçilmiş bir durum değildir (Peplau, 1955: 1476). Yaşlılar için yeni ilişkiler oluşturma ve eski ilişkilerini devam ettirme oldukça zor bir etkinlik olduğu için yalnızlaşma kaçınılmaz olarak yüzleşilmesi gereken bir durumu oluşturmaktadır.

Yaşlı olarak tanımlanan kitlenin yaşının fazla olması, çocuklarının da yetişkin bireyler olması sonucunu doğurmaktadır. Bu açıdan bakıldığında, aradaki ilişki iki yetişkin arasındaki ilişkidir ve bunlar eşit statüde kabul edilmektedir (Hess ve Waring, 1978: 304). Eşitlerin arasındaki bu ilişki günümüzün modern toplumundaki çekirdek aile kavramını da kapsayacak biçimde düşünüldüğü zaman, yaşlılar eskisi gibi geniş ailelerde yaşamamakta ve yalnızlığa itilmektedir. Değişen Batı tipi kapitalist aile yapısı bu durumu oluşturmaktadır. Sosyo- ekonomik yaşamdaki hızlı değişmeye paralel olarak sosyo- kültürel yapıdaki hızlı dönüşüm, ailenin işlevi konusunda ve yaşam tarzında önemli değişimler yaratmıştır. Bu süreç, yaşlı bireyin aile içindeki yerini, önemini, gücünü ve otoritesini geniş ölçüde azaltmaktadır (Özmen, 2013: 111).

Yaşlılığın temel konusunu oluşturan kavram “kayıp”lardır. Bu kayıplar yaşlanmadan önceki dönemde var olan ve zaman içinde yok olan kavramları açıklamak için kullanılabilir. Bu kavramlar kısaca, gelire ilgili kayıplar, eşlerin kaybı, sağlıkla ilgili kayıplar, bilişsel ve zeka ile ilgili kayıplar, otorite ve güç kayıpları, rol kayıpları, fiziksel kayıplar, ilişkilerle ilgili kayıplar gibi maddi ve manevi kayıplar şeklindedir. Bu kayıplar yaşlı bireylerin, diğer yaş dönemlerine göre zorlanmalarının temelini oluşturmaktadır. Kayıplar aynı zamanda yaşlı bireyin, yaşam doyumunu, hayat kalitesini, yalnızlığını ve mutluluğunu temelden etkilemektedir.

Yalnızlığın temel sebeplerinden biri de yaşla birlikte ortaya çıkan ilişki kayıplarıdır. Zaman içinde, aile bireyleri, eş ya da yakın akraba ve arkadaşlar ölmektedir. Emeklilik ile birlikte eski iş yerlerindeki bağlantılar zayıflamakta hatta tamamen yok olmaktadır. Emeklilik ve eşin ölümüyle birlikte rollerde de kayıplar meydana gelmektedir (Öz, 2002: 24). Yaşlı birey bu şekilde giderek yalnızlaşmaktadır.

Yaşla birlikte gelen fiziksel yetersizlikler de yalnızlaşmanın bir sebebidir. Yaşlı bireyin, bedenindeki aksaklıklar ve hastalıklar nedeniyle hareket kabiliyeti zayıflamakta ve dış dünya ile olan ilişkisi azalmaktadır. Daha çok kendi için belirlediği ve rahat ettiği bir mekanı özellikle de evini tercih ederek burada sosyal olarak daha yalıtılmış bir hayat geçirmektedir.

Yaş ilerledikçe özellikle de 75 yaş ve üzerindeki yaşlılarda kronik hastalıklar ve sakatlıkların görülme sıklığının arttığı ve bu bireylerin ev idaresi, temizlik, alışveriş,

yemek gibi günlük yaşam aktivitelerinin birini ya da birkaçını yerine getirmede zorlandıkları, başkalarına muhtaç ve bağımlı hale geldikleri görülmektedir (Öztop vd., 2008: 40). Bu yüzden yaşlı bireyin ihtiyaçları aile bireyleri ya da görevli biri tarafından karşılanmaktadır. Böyle bir durumda yeni sosyal ilişkiler kurmak bir yana mevcut sosyal ilişkilerini de engelleyen diğer bir durum ortaya çıkmaktadır. Bu da sosyalleşmede önemli bir engel oluşturmaktadır. Yaşlılarda, yalnızlık bu şekilde artmakta, yaşam doyumu ve memnuniyeti ise azalmaktadır

3. Metodoloji

Saha çalışması, Konya ilinde 28 Mayıs- 9 Haziran 2018 tarihleri arasında 232 yaşlı bireyle yüz yüze anket yöntemi uygulanarak yapılmıştır. Geçerli olan 210 anket istatistik programı kullanılarak işlenmiş ve analiz edilmiştir.

Çalışma, Dünya Sağlık Örgütü'nün yaşlılık tanımı ile ilgili belirlediği 65 yaş ve üstü bireylerle yürütülmüştür. Çalışmada, yaş, gelir ve eğitim durumu gibi sosyo-demografik sorular, yaşam doyumu ve yalnızlık düzeyini ölçme amaçlı sorular ve medya tüketim alışkanlıkları ile ilgili sorular sorulmuştur.

Araştırmanın amacı, giderek yaşlanan nüfusun televizyonla kurduğu ilişkisinin anlaşılmasıdır. Bu amaç doğrultusunda yaşlıların televizyon izleme nedenlerinden program tercihlerine kadar bir dizi konu araştırılmıştır. Araştırmanın önemi ise, yeni ortaya çıkan medya araçlarına rağmen yaşlılar için televizyonun ne anlama geldiğinin belirlenmesine dayanmaktadır.

Çalışmanın araştırma soruları şu şekildedir:

- 1- Yaşlı bireylerin televizyon izleme alışkanlıkları cinsiyete göre farklılaşmakta mıdır?
- 2- Yaşlı bireylerin yaşam doyumları televizyonla ilişkilerini etkilemekte midir?
- 3- Yaşlı bireyler hangi medya araçlarını tercih etmektedir?
- 4- Yaşlı bireyler hangi amaçlarla televizyon izlemektedir?
- 5- Yaşlı bireyler en çok hangi türde televizyon programlarını izlemektedir?

4. Bulgular ve Yorum

4. 1. Katılımcıların Sosyo-demografik Özellikleri

Araştırmaya katılanların % 57.6'sı erkek, % 42.4'ü ise kadındır. Bu oranlar cinsiyet bakımından karşılaştırma yapmaya elverişlidir. Katılımcıların % 69.0'unun evli olduğu, % 27.6'sının boşanmış ya da eşinin ölmüş olduğu ve % 3.3'ünün de bekar olduğu bulgulanmıştır.

Eğitim düzeyi açısından araştırma sorusuna cevap verenlerin % 7.1'i okur-yazar olmadığını belirtirken, % 12.9'u okur-yazar, % 36.2'si ilkokul, % 17.1'i ortaokul, % 14.3'ü lise ve % 12.4'ü ise üniversite mezunu olduğunu dile getirmiştir. Bu sonuçlara bakıldığında araştırmaya katılan yaşlılar arasında ilkokul mezunu olanlar çoğunluğu oluşturmaktadır.

Meslek sorusunun yüzdeler dağılımları incelendiğinde, katılımcıların % 3.8'i işçi, % 5.2'si memur, % 11.9'u esnaf, % 14.3'ü serbest meslek, % 30.5'i emekli, % 4.3'ü sanayici, % 25.2'si ev hanımı ve % 4.8'i diğer meslek grubunda yer aldığını dile getirmiştir.

Yaş sorusunun betimleyici istatistik sonuçları incelendiğinde, en düşük 65, en yüksek 93 yaşındaki katılımcılarla görüşüldüğü ortaya çıkmaktadır. Araştırmaya katılanların yaş ortalaması 70.1, dağılımın standart sapması 5.97'dir.

Gelir sorusunun betimleyici istatistik sonuçları, en düşük 300 TL, en yüksek 50.000 TL aylık gelire sahip kişilerle görüşüldüğünü ortaya koymaktadır. Katılımcıların aylık ortalama geliri 2557.50 TL'dir. Gelirdeki standart sapma 3783.60 TL'dir.

Araştırmada katılımcıların toplumsal yaşamda mutluluk düzeylerini belirlemek üzere 1- 10 arasında (1= Hiç mutlu değil, 10= Oldukça mutlu) puan verecekleri bir skaladan yararlanılmıştır. Analiz sonuçları, yaşlıların ortanın üzerinde (M= 7.46) mutluluk düzeyine sahip olduklarını göstermektedir.

Yalnızlık sorusunun betimleyici istatistik sonuçları mercek altına alındığında, katılımcıların yalnızlık düzeyinin düşük olduğu (M= 3.98) dikkat çekmektedir.

4.2. Katılımcıların Yaşam Doyum Düzeyi

Tablo 1 incelendiğinde, araştırmaya katılan yaşlıların, “Pek çok yönden hayatım idealime yakın” ve “Yaşam koşullarım mükemmel” maddelerine daha yüksek katılım gösterdikleri ortaya çıkmaktadır.

Tablo 1. Yaşam Doyum Düzeyi İle İlgili Maddelerin Merkezi Eğilim İstatistikleri

	N	Min.	Max.	Mean	S.D.
Pek çok yönden hayatım idealime yakın	210	1.00	5.00	3.55	.92
Yaşam koşullarım mükemmel	210	1.00	5.00	3.50	.90
Hayatımdan tatmin oluyorum.	210	1.00	5.00	3.43	1.04
Şu ana kadar hayatımda yapmak istediğim önemli şeyleri yaptım	210	1.00	5.00	3.15	1.06
Hayatımı tekrar yaşayabilseydim, neredeyse hiçbir şeyi değiştirmezdim.	210	1.00	5.00	3.11	1.35
Valid N (listwise)	210				

Yaşam Doyum Ölçeğini oluşturan beş madde compute edilerek tek bir değişkene dönüştürüldüğünde, aritmetik ortalama değeri bakımından katılımcıların orta düzey (M= 3.35) yaşam doyumuna sahip oldukları dikkat çekmektedir.

Tablo 2. Cinsiyete Göre Yaşam Doyum Düzeyindeki Farklılık

Group Statistics					
	Cinsiyet	N	Mean	t-value	Sig.
Yaşam Doyumu	Erkek	121	3.35	.156	.876
	Kadın	89	3.34		

Araştırma sorularına cevap veren yaşlıların cinsiyetine göre yaşam doyum düzeyleri anlamlı farklılık göstermemektedir ($t = .156$; $p > .05$). Betimleyici istatistik sonuçları, erkekler ve kadınların yaşam doyum düzeyleri bakımından birbirlerine yakın değerlere sahip olduklarını göstermektedir.

Tablo 3. Yaşam Doyum Düzeyi ile Mutluluk Düzeyi ve Yalnızlık Düzeyi Arasındaki İlişkiye Yönelik Korelasyon Analizi Sonuçları (Pearson r)

Correlations				
		Yaşam Doyum Düzeyi	Mutluluk Düzeyi	Yalnızlık Düzeyi
Yaşam Doyum Düzeyi	Pearson Correlation	1	.581**	-.352**
	Sig. (2-tailed)		.000	.000

	N	210	210	210
Mutluluk Düzeyi	Pearson Correlation	.581**	1	-.500**
	Sig. (2-tailed)	.000		.000
	N	210	210	210
Yalnızlık Düzeyi	Pearson Correlation	-.352**	-.500**	1
	Sig. (2-tailed)	.000	.000	
	N	210	210	210
**. Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).				

Tablo 3'e göre, yaşlıların yaşam doyumu ile yalnızlık ve mutluluk düzeyi arasındaki ilişkinin gücü ve yönünü belirlemek üzerine yapılan Korelasyon Analizi sonuçları incelendiğinde; yaşam doyumu ile yalnızlık düzeyi arasında negatif yönde orta düzeyde anlamlı ilişki olduğu dikkat çekmektedir ($r = -.352$; $p < .01$). Diğer bir ifadeyle araştırmaya katılan yaşlıların yaşam doyum düzeyi arttıkça yalnızlık düzeyinde bir azalma yaşanmaktadır. Diğer yandan yaşam doyum düzeyi ile mutluluk düzeyi arasında orta düzeyde pozitif anlamlı ilişki bulunmaktadır ($r = .581$; $p < .01$). Yaşlıların yaşam doyum düzeyi arttıkça mutluluk düzeyi de artış göstermektedir.

4.3. Katılımcıların Medya Kullanım Sıklığı

Tablo 4'e göre, araştırmanın bu bölümünde, 5'li Likert Tipi bir ölçekle katılımcıların haftalık medya kullanım sıklığı mercek altına alınmıştır. Buna göre, araştırma sorusuna cevap veren yaşlıların, haftalık en sık kullandıkları medya televizyondur ($M = 4.47$), ikinci sırada radyo ($M = 2.29$) ve üçüncü sırada gazete ($M = 2.23$) yer almaktadır. Yaşlıların, haftalık en az kullandıkları iletişim aracı olarak sosyal medya ($M = 1.80$) dikkat çekmektedir.

Tablo 4. Katılımcıların Medya Kullanım Sıklığının Merkezi Eğilim İstatistikleri

	N	Minimum	Maximum	Mean	S. D.
Televizyon izleme	210	1.00	5.00	4.47	1.00
Radyo dinleme	210	1.00	5.00	2.29	1.37
Gazete okuma	210	1.00	5.00	2.23	1.55
İnternet kullanma	210	1.00	5.00	2.20	1.64
Sosyal medya	210	1.00	5.00	1.80	1.42
Valid N (listwise)	210				

Tablo 5'e göre, katılımcıların cinsiyetine göre haftalık televizyon izleme ($t=4.32$; $p<.05$), gazete okuma ($t=2.84$; $p<.05$), radyo dinleme ($t=-2.12$; $p<.05$) ve sosyal medya ($t=-1.95$; $p<.05$) sıklığı anlamlı farklılık göstermektedir. Katılımcılar arasında erkekler, kadınlara kıyasla haftalık daha sık televizyon izlemekte ve gazete okumaktadır. Öte yandan kadınlar radyo dinleme ve sosyal medya kullanımında erkeklere nazaran daha yüksek aritmetik ortalama değerine sahiptirler.

Tablo 5. Cinsiyete Göre Haftalık Medya Kullanım Sıklığındaki Farklılık

GroupStatistics					
	Cinsiyet	N	Mean	t- value	Sig.
Televizyon izleme	Erkek	121	4.7190	4.32	.000
	Kadın	89	4.1348		
Gazete okuma	Erkek	121	2.4959	2.84	.005
	Kadın	89	1.8876		
Radyo dinleme	Erkek	121	2.1240	-2.12	.035
	Kadın	89	2.5281		
İnternet kullanma	Erkek	121	2.2149	.103	.918
	Kadın	89	2.1910		
Sosyal medya	Erkek	121	1.6364	-1.95	.050
	Kadın	89	2.0225		

4.4. Katılımcıların Televizyon İzleme Alışkanlıkları

Tablo 6'ya göre, araştırmaya katılan yaşlıların günlük televizyon izleme süresiyle ilgili soruya verdikleri cevapların betimleyici istatistik sonuçları incelendiğinde, en düşük 20 dakika, en yüksek 1080 dakika televizyon karşısında

günlük zaman geçirdikleri dikkat çekmektedir. Buna göre, ankete katılanların ortalama günlük televizyon izleme süreleri 300.12 dakika olarak tespit edilirken; dağılımın standart sapmasının 190.72 olduğu ortaya çıkmaktadır.

Tablo 6. Katılımcıların Günlük Televizyon İzleme Süresi

	N	Minimum	Maximum	Mean	S. D.
TV izleme süresi	208	20	1080	300.12	190.72
Valid N (listwise)	208				

Tablo 7'ye göre, araştırmaya katılan yaşlıların cinsiyetine göre günlük TV izleme süreleri anlamlı farklılık taşımamaktadır ($t = -1.78$; $p > .05$). Betimleyici istatistik sonuçları incelendiğinde kadınların günlük TV izleme süreleri erkeklerden biraz daha fazla olmasına rağmen, söz konusu oranlar anlamlı farklılık oluşturabilecek düzeyde değildir.

Tablo 7. Cinsiyete Göre Günlük Televizyon İzleme Süresindeki Farklılık

Group Statistics					
	Cinsiyet	N	Mean	t- value	Sig.
Televizyon izleme	Erkek	119	279.78	-1.78	.075
	Kadın	89	327.30		

Tablo 8'e göre, öte yandan 5'li Likert Tipi bir ölçekle katılımcıların televizyon izleme nedenleri mercek altına alınmıştır. Buna göre, araştırma sorusuna cevap veren yaşlıların, olay ve gelişmeler hakkında bilgi sahibi olmak için daha çok televizyon izledikleri dikkat çekmektedir ($M = 4.18$). İkinci sırada boş zamanları değerlendirmek ($M = 4.06$) ve üçüncü sırada yerel gelişmeleri takip etmek ($M = 3.97$) gibi nedenler yer almaktadır. Yaşlıların, arkadaşlarla iletişimde bulunmak için ($M = 1.67$) daha az televizyon izledikleri dikkat çekmektedir.

Tablo 8. Televizyon İzleme Nedenlerinin Merkezi Eğilim İstatistikleri

Descriptive Statistics					
	N	Minimum	Maximum	Mean	SD.
Olaylar ve kişiler hakkında bilgi edinme	210	1.00	5.00	4.18	1.01
Boş zamanları değerlendirmek	210	1.00	5.00	4.06	.96
Yerel gelişmeleri takip etmek	210	1.00	5.00	3.97	.84
Kolay, ucuz ve zahmetsiz	210	1.00	5.00	3.89	1.01
Eğlenmek ve rahatlamak için	210	1.00	5.00	3.85	.93
Günün baskıcı temposundan kurtulmak	210	1.00	5.00	3.35	1.22
İyi bir arkadaş olduğu için	210	1.00	5.00	3.11	1.28
Heyecan verici olduğu için	210	1.00	5.00	3.03	1.15
Aile üyeleriyle bir arada olmayı sağlıyor	210	1.00	5.00	2.53	1.22
Arkadaşlarla iletişimde bulunmak	210	1.00	4.00	1.67	.78
Valid N (listwise)	210				

Tablo 9'a göre, yaşlıların televizyon program türleri izleme sıklıklarının betimleyici istatistikleri incelendiğinde; ana haber bülteni (M= 4.56), yerli dizi (M= 2.62) ve yerli film (M= 2.54) en çok izlenen üç program türü olarak dikkat çekmektedir. Yabancı dizi (M= 1.38), yabancı film (M= 1.47) ve belgesel (M= 1.98) yaşlıların haftalık daha az seyrettikleri televizyon program türü olarak ortaya çıkmaktadır.

Tablo 9. Yaşlıların Televizyon Program Türleri İzleme Sıklıklarının Merkezi Eğilim İstatistikleri

Descriptive Statistics					
	N	Minimum	Maximum	Mean	SD
Ana haber	210	1.00	5.00	4.56	.91
Yerli dizi	210	1.00	5.00	2.62	1.44
Tartışma programları	210	1.00	5.00	2.54	1.62
Spor	210	1.00	5.00	2.35	1.46
Müzik	210	1.00	5.00	2.31	1.23
Yarışma	210	1.00	5.00	2.30	1.21
Kültür sanat	210	1.00	5.00	2.23	1.22
Yerli film	210	1.00	5.00	2.14	1.17
Belgesel	210	1.00	5.00	1.98	1.20
Yabancı film	210	1.00	5.00	1.47	.87

Yabancı dizi	210	1.00	5.00	1.38	.89
Valid N (listwise)	210				

Tablo 10'a göre, yaşlıların cinsiyetine göre haftalık ana haber bülteni ($t= 3.96$; $p< .05$), yerli film ($t= -2.75$; $p< .05$), yerli dizi ($t= -7.24$; $p< .05$), tartışma programları ($t= 1.94$; $p< .05$), kültür sanat programı ($t= 2.27$; $p< .05$), spor programı ($t= 9.14$; $p< .05$), yabancı dizi ($t= -3.48$; $p< .05$) ve yabancı film ($t= -2.77$; $p< .05$) izleme sıklığı anlamlı farklılık göstermektedir. Katılımcılar arasında erkekler, kadınlara kıyasla haftalık daha sık ana haber bülteni, tartışma programı, kültür sanat programı ve spor programı izlemektedir. Öte yandan kadınlar yerli film, yerli dizi, yabancı film ve yabancı dizi izlemede erkeklere nazaran daha yüksek aritmetik ortalama değerine sahiptirler.

Tablo 10. Cinsiyete Göre Televizyon Program Türleri İzleme Sıklıklarındaki Farklılık

Group Statistics					
	Cinsiyet	N	Mean	t- value	Sig.
Ana haber	Erkek	121	4.76	3.96	.000
	Kadın	89	4.28		
Belgesel	Erkek	121	2.09	1.66	.097
	Kadın	89	1.82		
Yerli film	Erkek	121	1.95	-2.75	.006
	Kadın	89	2.40		
Yerli dizi	Erkek	121	2.07	-7.24	.000
	Kadın	89	3.38		
Tartışma programları	Erkek	121	2.72	1.94	.050
	Kadın	89	2.29		
Kültür sanat	Erkek	121	2.39	2.27	.024
	Kadın	89	2.01		
Yarışma	Erkek	121	2.38	.979	.329
	Kadın	89	2.21		
Spor	Erkek	121	3.02	9.14	.000
	Kadın	89	1.43		
Müzik	Erkek	121	2.22	-1.25	.212
	Kadın	89	2.43		
Yabancı dizi	Erkek	121	1.20	-3.48	.001
	Kadın	89	1.62		
Yabancı film	Erkek	121	1.33	-2.77	.006
	Kadın	89	1.66		

4.5. Katılımcıların Televizyon İzleme Alışkanlıkları ile Yaşam Doyum Düzeyleri Arasındaki İlişki

Tablo 11'e göre, araştırma sorusuna cevap veren yaşlıların yaşam doyum düzeyi ile arkadaşlarla iletişimde bulunma ($r = -.143$; $p < .01$) ve günün baskıcı temposundan kurtulma ($r = -.264$; $p < .01$) gibi televizyon izleme nedenleri arasında negatif yönde zayıf anlamlı ilişki bulunmaktadır. Yaşlıların yaşam doyum düzeyi arttıkça, arkadaşlarla iletişimde bulunma ve günün baskıcı temposundan kurtulma yönelimli televizyon izlemelerinde bir azalma yaşanmaktadır. Bunun yanında yaşam doyum düzeyi ile iyi bir arkadaş olduğu için televizyon izleme nedeni arasında pozitif yönde zayıf anlamlı ilişki ($r = .251$; $p < .01$) bu araştırma ile ortaya konulmuştur.

Tablo 11. TV İzleme Nedenleri ile Yaşam Doyum Düzeyi Arasındaki İlişkiye Yönelik Korelasyon Analizi Sonuçları (Pearson r)

TV İzleme Nedenleri	YaşamDoyumu
Arkadaşlarla iletişimde bulunmak	-.143*
Günün baskıcı temposundan kurtulmak	-.264**
Eğlenmek ve rahatlamak için	-.094
Boş zamanları değerlendirmek	.014
Olaylar ve kişiler hakkında bilgi edinme	.005
İyi bir arkadaş olduğu için	.251**
Arkadaşlarla iletişimde bulunmak	.127
Yerel gelişmeleri takip etmek	.008
Kolay, ucuz ve zahmetsiz	-.122
Heyecan verici olduğu için	.001

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

* . Correlation is significant at the 0.05level (2-tailed).

Sonuç ve Değerlendirme

Yapılan saha araştırmasıyla ilgili olarak, araştırma 65 yaş üzeri 210 kişi ile Konya'da gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya katılanların % 57.6'sı erkek, % 42.4'ü ise kadındır. Katılımcıların % 69.0'u evli, % 27.6'sı dul ve % 3.3'ü bekdir. Eğitim düzeyi açısından % 7.1'i okur- yazar olmadığını belirtirken, % 12.9'u okur- yazar, % 36.2'si ilkokul, % 17.1'i ortaokul, % 14.3'ü lise ve % 12.4'ü ise üniversite mezunudur. Katılımcıların % 3.8'i işçi, % 5.2'si memur, % 11.9'u esnaf, % 14.3'ü serbest meslek,

% 30.5'i emekli, % 4.3'ü sanayici, % 25.2'si ev hanımı ve % 4.8'i diğer meslek grubunda yer almaktadır.

Araştırmaya katılanların yaş ortalaması 70.1'dir, katılımcıların en küçüğü 65, en büyüğü 93 yaşındadır. Katılımcıların aylık ortalama geliri 2557.5 TL'dir. Gelir açısından katılımcılar, en düşük 300 TL, en yüksek 50.000 TL aylık gelire sahiptir.

Araştırmaya katılan yaşlıların, haftalık en sık kullandıkları medya televizyondur, ikinci sırada radyo ve üçüncü sırada gazete yer almaktadır. Yaşlıların, haftalık en az kullandıkları iletişim aracının sosyal medya olduğu görülmektedir. Araştırmaya göre, medya kullanımı cinsiyete göre farklılaşmaktadır. Katılımcılar arasında erkekler, kadınlara kıyasla daha sık televizyon izlemekte ve gazete okumaktadır. Kadınlar, erkeklere kıyasla daha fazla radyo dinlemekte ve sosyal medya kullanmaktadır.

Ankete katılanların ortalama günlük televizyon izleme süreleri yaklaşık 5 saattir. Kadınların günlük TV izleme süreleri erkeklerden biraz daha fazladır. Katılımcıların, olay ve gelişmeler hakkında bilgi sahibi olmak için daha çok televizyon izledikleri dikkat çekmektedir, bunu boş zamanları değerlendirme ve yerel gelişmeleri takip etme izlemektedir.

İzlenen programlar açısından, sırasıyla en çok ana haber bültenleri, yerli diziler ve yerli filmler tercih edilirken yabancı diziler, yabancı filmler ve belgeseller yaşlıların en az tercih ettikleri program türlerini oluşturmaktadır. Katılımcılar arasında erkekler, kadınlara kıyasla haftalık daha sık ana haber bülteni, tartışma programı, kültür sanat programı ve spor programı izlemektedir. Kadınlar yerli film, yerli dizi, yabancı film ve yabancı dizilerden oluşan program türlerini erkeklerden daha fazla tercih etmektedir. Bu açıdan, program tercihlerinde cinsiyete dayalı bir farklılaşma söz konusu olduğu görülmektedir.

Yaşlıların, ortanın üzerinde mutluluk düzeyine sahip oldukları görülmektedir. Araştırmaya katılanlar, orta düzey yaşam doyumuna sahiptir. Yaşlıların yaşam doyum düzeyinin artmasıyla mutluluk düzeylerinin de arttığı bulgulanmıştır. Bu durum literatürle uyumludur. Yaşlı bireylerin yaşam doyumunun azalması ile birlikte mutlu

hissetme durumları da azalmaktadır. Yaşam doyumunun artması ise yaşlı bireylerin hayatlarından aldıkları zevki artırmakta ve mutlu olmalarını sağlamaktadır.

Yaşlıların yaşam doyum düzeyi arttıkça, arkadaşlarla iletişimde bulunma ve günün baskıcı temposundan kurtulma yönelimli televizyon izlemelerinde bir azalma yaşanmaktadır. Yaşam doyum düzeyi ile iyi bir arkadaş olduğu için televizyon izleme nedeni arasında pozitif yönlü ilişki görülmektedir.

Çalışma ile bağlantılı olarak yaşlı birey ve televizyon ilişkisine şu öneri ve tavsiyeler getirilebilir: Yaşlılar ve televizyon ilişkisinin bu kadar sıkı olması, yaşlılara yönelik programların önümüzdeki yıllarda daha da önemli hale geleceğini göstermektedir. Bu açıdan, televizyon kanallarının ve program yapımcılarının bu eğilimi gözetmelerini gerektirmektedir. Daha fazla yaşlılara hitap eden programlar üretilmeli hatta yaşlıları hedef alan tematik televizyon kanalları yayın hayatına kazandırılmalıdır.

Yaşlı bireylere yönelik program tasarımında, yaşlı bireylere karşı gelişen önyargıları aşmak ve uyumlu bir toplumsal yapı oluşturmak için yayınların farklı biçimlerde kurgulanması gerekmektedir. Bu açıdan hem haber ve program içerikleri hem de yaşlıların sunumuyla ilgili olarak gerekli duyarlılık gösterilmeli ve bu programlarda etik kurallar çalıştırılmalı ve gerekli olması durumunda yasal düzenlemeler yapılmalıdır. Yaşlıların ekonomik olarak bağımlı ve yetersiz olduğu, üretimde yer almadıkları, ekonomiye katkı sağlamadıkları, devletin ödediği emekli maaşı ve yardımlarla geçindikleri, sağlıkla ilgili maliyetlerinin fazla olduğu, ekonomik açıdan ülkeye yük oldukları gibi kavramları kapsayan içerikler gerekli duyarlılıklar çerçevesinde toplumsal tepkilerin uyumlu hale getirilmesiyle birlikte sunulmalıdır.

Yaşlılık dönemiyle ilgili olarak, yaşlı bireylerin özellikle sağlıkla ilgili haber ve program tüketimleri artmaktadır. Günümüzde özellikle uydudan yayın yapan televizyon kanallarında, alternatif tıp başlığında çok sayıda haber ve reklam yer almaktadır. Bu kanallara yönelik herhangi bir denetim söz konusu değildir. Bu kanalların izleyicileri ise daha çok yaşlı bireylerdir. Bu açıdan, yaşlı bireylerin, sağlıkla ilgili doğru bilinçlenmeleri sağlayacak programlar yapılmalı ve bu tarz alternatif tıp olarak adlandırılabilir içerikteki programlar hem yasal denetimle

kontrol altına alınmalı hem de yaşlıların bu konuda bilinçlendirilmeleriyle bu tarz program tüketimlerine gerekli dikkatin çekilmesi sağlanmalıdır. Sağlık dışı haber ve programların sunumu için de benzer ilkeler geçerlidir.

Yaşlı bireylerin, iyi yaşlanmaları için o dönemde ortaya çıkan fiziksel ve ruhsal sorunlarını öğrenmek ve aşmak üzere programlar da kaliteli yaşlılığa hazırlama ve sürdürme adına televizyona düşen bir yükümlülüktür. Yaşlı bireyler, yaşadıkları hayatın son döneminde olduklarını ve ölümle yüzleşmeye başladıklarını farkındadırlar. Bu açıdan yaşlı bireylerin, manevi tatminlerini artırmak gerekmektedir. Bu aşamada dini programlar devreye girmektedir. Dini programlar, içerikleri gereği ölüm ve sonrasındaki hayatı anlatmaktadır ve bu türdeki programların yumuşak bir dille sunulmaları gerekmektedir. Bu biçimde, yaşlı bireylerin yaşama umutla bağlanmaları sağlanmalıdır.

Yaşlıların medyada temsili ise diğer bir önemli konudur. Televizyondaki programlarda, yaşlılar aciz, fakir ve yardıma muhtaç olarak sunulmamalıdır. Elbette ki bu tanımlamalara uyacak karakterler haberlerde ve programlarda yer alacaktır fakat sunum da belli bir mantık ve duygusallık çerçevesinde gerçekleşmelidir. Yaşlılar arasında cesaretlendirici olması adına, güçlü ve etkili yaşlı karakterlere de zayıf karakterler kadar yer verilmelidir.

KAYNAKÇA

- AKÖZER, Mehmet, NUHRAT Cenap, SAY Şebnem (2011). ‘Türkiye’de Yaşlılık Dönemine İlişkin Beklentiler Araştırması’, Aile Toplum ve Eğitim- Kültür ve Araştırma Dergisi, Cilt: 7 (27), 103- 128.
- CANATAN, Ayşe (2015). Yaşlılar ve Toplum, Yetişkinlik ve Yaşlılık Gelişimi ve Psikolojisi (Ed: H. Bacanlı ve Ş. Terzi), İstanbul: Açılım Kitap
- CEYLAN, Harun (2015). Yaşlılık ve Refah Devleti, Yetişkinlik ve Yaşlılık Gelişimi ve Psikolojisi (Ed: H. Bacanlı ve Ş. Terzi), İstanbul: Açılım Kitap
- ÇİVİTCİ, Asım (2012). ‘Üniversite Öğrencilerinde Genel Yaşam Doyumu ve Psikolojik İhtiyaçlar Arasındaki İlişkiler’, Ç.Ü Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 21 (2), 321- 336.

- DAĞLI Abidin ve BAYSAL, Nigah (2016). ‘Yaşam Doyumu Ölçeğinin Türkçeye Uyarlanması: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması’, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi* 15 (59), ss. 1250- 1262.
- DOOLITTLE, John C. (1979). *News Media Use By Older Adults*, *Journalism Quarterly* 56, 311– 317.
- DURAK, Mithat (2015). *Yaşlılık Döneminde Psikososyal ve Bilişsel Gelişim, Yetişkinlik ve Yaşlılık Gelişimi ve Psikolojisi* (Ed: Hasan Bacanlı ve Şerife Terzi), İstanbul: Açılım Kitap.
- ERKOL, Zerrin, BEYAZTAŞ, Fatma, KURT, Gökhan (2010). ‘Yaşlıların Sorunları ve Yaşam Memnuniyetleri’, *Adli Tıp Dergisi*, 24 (2), 32- 39.
- ERSOY, Ali F. ve ARPACI, Fatma (2015). *Yaşlılıkta İletişim, Yetişkinlik ve Yaşlılık Gelişimi ve Psikolojisi* (Ed: H. Bacanlı ve Ş. Terzi), İstanbul: Açılım Kitap
- GAUNTLETT, David ve HILL, Annette (1999). *TV Living: Television, Culture and Everyday Life*, London: Routledge.
- GUBRIUN, Jaber ve LYNOOT, Robert (1983). *Rethinking Life Satisfaction*, *Human Organization* 42 (1), 30- 38.
- Hess B. Beth ve Waring Joan M. (1978). *Changing Patterns of Aging and Family Bonds in Later Life*, *The Family Coordinator*, 27 (4), *Aging in a Changing Family Context*, 303- 314.
- HİLT, Michael L. ve Lipschultz Jeremy H. (1996). *Broadcast News and Elderly People: Attitudes of Local Television Managers*, *Educational Gerontology*, 22 (7), 669- 682.
- INGLEHART, Ronald ve TAY Louis (2013). *Theory and Validity of Life Satisfaction Scales*, *Social Indicators Research* 112 (3), 497- 527.
- İÇLİ, Gönül (2010). *Yaşlılar ve Yaşlılığın Değerlendirilmesi: Denizli Dli Üzerine Niteliksel Bir Araştırma*, *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi* (1), 1- 13.
- JU-HYUN, Kim (2007). *Activities of Older People and Their Influence on Life Satisfaction*, *Development and Society* 36 (1), 45- 69.

- KAÇAN Havva, KARAAHMETOĞLU, Gülşen, ERDOĞAN, Orhan ve YAVUZ, Semih (2015). ‘Yaşlılarda Yaşam Doyumunu Etkileyen Bazı Faktörlerin İncelenmesi’, Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi 1 (1), 12-21.
- KURU, Emin (2015). Yaşlılarda Egzersiz Uygulamaları, Yetişkinlik ve Yaşlılık Gelişimi ve Psikolojisi (Ed: H. Bacanlı ve Ş. Terzi), İstanbul: Açılım Kitap
- MARSHALL, Gordon (2005). Sosyoloji Sözlüğü (Çev. Osman Akınhay ve Derya Kömürcü), Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara.
- MUNDORF, Norbert ve BROWNELL, Winifred (1990). Media Preferences of Older and Younger Adults, Gerontologist 30 (5), 685- 691.
- MUTLU, Erol (1991). Televizyonu Anlamak, Ankara: Gündoğan Yayınları
- ÖZ, Fatma (2002). Yaşamın Son Evresi: Yaşlılık Psikososyal Açından Gözden Geçirme, Kriz Dergisi, 10 (2), 17-28.
- ÖZKUL, Metin ve KALAYCI, Işıl (2015). Türkiye’de Yaşlılık Çalışmaları, Sosyoloji Konferansları 52 (2), 259-290.
- ÖZMEN, Şule Y. (2013). Türk Kültüründe Yaşlılığın Yeri ve Medya ile Yaşlılığın Değişen Konumu, Millî Folklor Sayı 100, 110- 119.
- ÖZTOP, Hülya, ŞENER, Arzu ve GÜVEN, Seval (2008). Evde Bakımın Yaşlı ve Aile Açısından Olumlu ve Olumsuz Yönleri, Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi (1), 39- 49.
- PALABIYIKOĞLU, Refia ve HARAN, Seda (1992). ‘ Yaşlılarda Depresyon ve Yaşam Doyumu’, Kriz Dergisi Güz Cilt 1, Sayı 1, 26-31.
- PEPLAU, Hildegard E. (1955). Loneliness, The American Journal of Nursing, Vol. 55 (12), 1476-1481.
- SENNETT, Richard (1992), Otorite, Çev. Kamil Durand, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- ŞENER, Arzu (2009). ‘Yaşlılık, Yaşam Doyumu ve Boş Zaman Faaliyetleri’, Hacettepe Üniversitesi Sosyolojik Araştırmalar E- Dergisi, 1-18.
- ŞENTÜRK, Sibel (2017). Avrupa Birliği ve Türkiye’nin Sorunu Yaşlılık, Göller Bölgesi Aylık Hakemli Ekonomi ve Kültür Dergisi 53, 45- 50.

TERAKYE, Gülşen ve GÜNER, Perihan (1997). Kriz Potansiyeli Taşıyan Bir Dönem: Yaşlılık, Kriz Dergisi 5 (2), 95- 101.

VAN DER GOOT, Margot (2009). Television Viewing In The Lives Of Older Adults, Quickprint, Nijmegen.

YOUNG, Thomas J. (1979). Use Of The Media By Older Adults, American Behavioral Scientist, Vol: 23 (1). ss: 119- 136.